

EK – 25

TÜRKİYE’DE PETROL ÜRÜNLERİ
TÜKETİMİ 1923 – 1965

EK – 25

TÜRKİYE’DE PETROL ÜRÜNLERİ TÜKETİMİNİN GELİŞMESİ

Bu kitabı hazırlarken zor da olsa aradığım tüm göstergeleri bulabildim. Kamu kuruluşlarındaki görevliler genellikle çok yardımcı oldular. Tek bir altsektörde çok zorlandım: petrol ürünleri.

Petrol ürünleri tüketimi ile ilgili olarak bulabildiğim iki kaynak var:

50 inci Yılda Enerji Bakanlığı ve Kimya Mühendisleri Odası’nın yayımladığı “Petrol ve Petrokimya” (1977) başlıklı kitapçık. Bu iki kaynaktan yararlanarak hazırladığım tabloyu ekliyorum. DİE kaynaklarında ithalat göstergeleri parasal olarak verildiğinden fiziksel miktarlara ulaşamadım.

Görüldüğü gibi 1942-43 yıllarında 115 bin ton olan yıllık tüketim 1965 yılında 3.8 milyon tona yükselmiş. Bunun içinden yaklaşık bir milyon ton fuel-oil’u çıkarırsak (1956 öncesi SIFIR düzeyinde) 115 bin tonluk akaryakıt tüketiminin 1965 yılında 2.8 milyon tona çıktığını hesaplayabiliriz.

1950 yılında 503 bin ton ürün tüketimi 1960 yılında 1.7 milyon ton olmuş. Artış % 240.

Bu artışa paralel olarak karayollarında taşınan toplam “Yük” 1950 yılında 11 milyon tondan 1960 yılında 36+ milyon tona çıkmış. Artış % 227.

Bu iki artış oranını eşdüzeyde kabul edebiliriz. Fark % 6

Batman rafinerisi 1956 yılında 275 bin ton/yıl ham petrol tasfiye ederek üretime başlamış ve 1960 yılında tamamlanan tevsi yatırımı sonunda kapasite 600 bin tona çıkmıştır.

İPRAŞ 1961 yılı sonunda 1 milyon ton/yıl kapasite ile ATAŞ ise 1962 yılı içinde 3.2 milyon ton/yıl kapasite ile devreye girmiştir. Böylelikle Türkiye 1959 yılında 300 bin ham petrol/yıl işlerken 1965 yılında 4.8 milyon ton/yıl düzeyde bir kapasiteye ulaşmıştır.

1965 yılında 3.8 milyon ton petrol ürünü tüketilmiştir. Bunun yaklaşık % 26’sı yeni yakıt fuel-oil’dur. 1965 sonrası fuel-oil ve LPG tüketimi hızla artacaktır. 1965 yılı LPG tüketimi sadece 46 bin tondur. (2000 yılı LPG tüketimi 4.5 milyon ton idi)

24 Saatte ORTAÇAĞDAN 20. Yüzyıla: TEZEK'TEN TÜPGAZ'A

Tüpgaz öncesi ve sonrasını hatırlayan Fatma Yüksel (76 yaşında)

Önemli iki husus : Tezek kokusu ile yemek pişiren ev kadını, altmışlı yıllarda temiz tüpgaz sayesinde zamandan önemli ölçüde tasarruf ediyor. Eskisi gibi bütün günü tezek kokuları arasında yemek – ekmek pişirerek geçirmek zorunda değil artık.

Kırlı yıllarda tezek yanardı. Yemekler, çörekler, börekler tezek ateşinde pişirilirdi. Evi aydınlatmak için tenekeden bükülmüş içinde gazyağı yakılan idare kullanılırdı. Durumu iyi olanlar ise lüks (fener) yakardı. Çıra ile kibrit tutuşturulur, odun yanardı. Saç ayak üzerinde ocaklıklar olurdu. Üstüne yemek tencereleri konurdu. Tandırda ise saman yakılıp ekmek pişirilirdi. Sabah yapılan yemek öğle saatlerine kadar ancak pişirebilirdi. Yapılan ekmekler ise akşama kadar pişerdi. 1949'da Çorum'dan Ankara'ya geldik. 3 ayaklı gaz ocağı vardı. İspirto ile yanardı. Tenekeden sıvanmış mantızlar olurdu. Kış olduğunda ısınmak için bu sobalar kullanılırdı.

Altmışlı yıllarda tüp gaz geldi. 3 ocaklı gaz ocakları çıktı. Tüp ile çalışırdı. Bayanlar kibrit veya çakmak yardımıyla çok kolay şekilde ocağı yakarlardı. 2 tencere yemek aynı anda pişirilebilirdi. Ocağın bir bölümü kahve pişirmek için kullanılırdı. Ne pis koku ne de is olurdu. Kadınlara diğer işleri için daha çok vakit kalır, ve rahat ederlerdi. Tüp gaz geldiğinde bütün herkes çok memnun kaldı.

NOT: Fatma Yüksel, bu kitapta çok emeği olan iki sektreterimden (Nuray Erdoğan ve Seval Yüksel) Seval'in babaannesi. Olayları son derece doğru hatırlıyor. Ben de babamın Afyon'daki evinde evkadını için tüpgaz öncesi yemek ve ekmek pişirmenin meşakkatini çok iyi hatırlıyorum.

TÜPGAZ Türkiye'ye, temelini 6 Ocak (ATAŞ) ve 23 Nisan 1960 (o tarihte İPRAŞ, bugünkü TÜPRAŞ) tarihinde Adnan Menderes'in attığı iki rafinerininin 1962 yılında üretime geçtikten sonra, girmişti: AYGAZ.

TABLO – 1
TÜRKİYE’DE PETROL ÜRÜNÜ TÜKETİMİ 1923 – 1960

Yıllar	Tüketim <i>bin ton</i>
1923	46
1924	
1925	
1926	
1927	
1928	
1929	107
1930	93
1931	
1932	
1933	
1934	
1935	101
1936	106
1937	134
1938	165
1939	
1940	
1941	
1942	115
1943	115
1944	138
1945	166
1946	228
1947	271
1948	348
1949	430
1950	503
1951	653
1952	830
1953	912
1954	
1955	1201
1956	1274
1957	1423
1958	1469
1959	1536
1960	1729

TABLO

ÇEŞİTLİ PETROL ÜRÜNLERİ ÜRETİM-TÜKETİM GÖSTERGELERİ

Yıllar	Ham Petrol	Yerli Ürün	Benzin	Motorin	Gazyağı	Fuel-Oil	Asfalt	TOPLAM	
	Üretim	Üretim	Tüketim	Tüketim	Tüketim	Tüketim	Tüketim	Tüketim	Tüketim
1954	58	12							
1955	179	75						1201	
1956	306	275						1274	
1957	298	272						1423	
1958	329	303						1469	
1959	390	337						1536	
1960	375	335	437	592	337	214	78	1729	
1961	442	580	458	631	363	267	82	1878	
1962	595	2754	511	738	398	422	92	2247	
1963	746	3553	516	876	449	579	116	2636	
1964	921	4283	548	1000	464	755	105	2990	
1965	1533	4393	604	1093	457	970	122	3753	

Kaynak:

- 1 – TPAO Yıllığı 1966
- 2 – Ellinci Yılda Enerji ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı Kitabı
- 3 – Bakanlığın AKP Dairesince hazırlanmış özel tablo